

Folkekirken som national samler?

Hvad er det, som gør os til danskere? Er det vores sprog?
Er det vores historie? Er det, at vi alle er født her?
Er det vores hang til frikadeller, kogte kartofler og tyk brun sovs?
Ekstern lektor Peter Lüchau, Københavns Universitet, gør
i denne artikel rede for sit ph.d.-projekt og diskuterer,
om der er en forbindelse mellem det religiøse og det nationale
i danskernes bevidsthed¹

Af Peter Lüchau

Hvad er det, som gør os til danskere? Er det vores sprog? Er det vores historie? Er det, at vi alle er født her? Er det vores hang til frikadeller, kogte kartofler og tyk brun sovs?

Det er et stort og svært spørgsmål at besvare, men ikke desto mindre et vigtigt spørgsmål både i en politisk, en videnskabelig, men så sandelig også i en personlig sammenhæng. Hvis ikke vi er fælles om at være danskere, hvad skal så holde Danmark sammen? Staten har alle dage via skolesystemet og diverse nationale helligdage gjort sit for at skabe den følelse af danskhed, som skal holde befolkningen sammen. Tænk bare på skolefaget historie, hvis oprindelige navn var "patriotisk fædrelandshistorie", og de mange mindesmærker rundt om i det danske landskab. Det er dog bemærkelsesværdigt, hvordan man bevidst har brugt kristne elementer i disse nationalt samlende foranstaltninger i netop Danmark (fx kristendomskundskab i skolen og Jellingsstenen på passet). De fleste nationalismeteorikere har ignoreret religionens rolle i skabelsen af nationale fællesskaber, men da religionen så åbenlyst er til stede i det nationale, som det er tilfældet i Danmark, kræver det naturligvis opmærksomhed. Ét af målene med mit ph.d.-projekt er netop at finde forbindelserne mellem det religiøse og det nationale i danskernes bevidsthed og mere overordnet forsøge at konstruere en teoretisk ramme, som kan forklare disse forbindelser.

Verden har forandret sig, og med globaliseringen er der kommet pres på den centrale politiske enhed på verdensarenaen: Nationalstaten. Tidligere, som en del af en bevidst strategi fra de europæiske staters side, forsøgte man at skabe nationalistiske borgere, som var loyale over for nationen. Om nødvendigt til døden. Kombineret med den industrielle revolution og almindelig værnepligt var dette en af de vigtigste forudsætninger for både første og anden verdenskrig. Pointen var, at for den

---

¹ Artiklen, der har været offentliggjort på Internettet som led i Københavns Universitets såkaldte satsningsområde "Religion i det 21. århundrede", bringes her med forfatterens og forskningskoordinatorens venlige tilladelse. **Klik her** for at stifte nærmere bekendtskab med satsningsområdets forskning. Red.

enkelte borger var nationen det største fællesskab, han eller hun kunne forestille sig. Ikke at det altid var tilfældet, men for de fleste var nationen det største fællesskab, man tilhørte.

I dag er verden som sagt forandret. Fordi verden med globaliseringen (gennem film, TV-serier, rejser og nyheder) opleves som mindre, er den i den grad rykket tættere på masserne og har dermed ændret borgernes loyalitet. Folk skaber (bevidste eller ubevidste) fællesskaber på tværs af landegrænser. De sociale kategorier, som før var underafdelinger af det nationale (rige/fattige, venstreorienterede/højreorienterede, højt uddannede/lavere uddannede etc.), er i dag underafdelinger af det globale. På grund af fx MTV² har teenagere på tværs af kloden mere til fælles med hinanden end med deres ældre landsfæller. Det samme gælder for akademikere, pensionister, fattige og mange andre grupper.

Når nationalstaten således er under pres, fordi den ikke længere ses som det største (og vigtigste) fællesskab mennesker kan tilhøre, hvordan forsvarer den sig så? Hvad er så stærkt, at det kan modstå en rivende samfundsøkonomisk og åndelig flodbølge? Hvad går hinsides den enkelte og hinsides tilfældige politikeres selvinteresser? Hvis danskernes sprog og deres fælles projicering af dem selv tilbage i historien (det ideologiske projekt, som folkeskolen kalder danmarkshistorie) ikke kan samle dem, hvad kan så?

Et muligt svar er religion. Religion er i folks bevidsthed hinsides det småligt jordiske. Ingen menneskelig konstruktion har levet længere. Der findes intet samfund, nuværende eller historisk, som ikke har haft eller kendt til religion. Det egyptiske rige eksisterede i 3.000 år med en næsten uforandret religion. Nationalstaten Danmark er til sammenligning lidt over 150 år gammel.

Et vigtigt aspekt ved religion er, at den, i modsætning til ideologi og politik, ikke anses for at være menneskeskabt, idet tilhængerne af en religion (hvor end i verden den måtte findes) mener, at deres religion har en kerne, som er uberørt (og dermed ubesmittet) af menneske(h)ånd.

Danmark er ingen undtagelse. I Danmark er religion nærmest det samme som Den danske Folkekirke. Ikke fordi danskerne slutter op om folkekirkenes trosforestillinger endside går til gudstjeneste jævnlige, men fordi næsten alle er medlem af folkekirken, og næsten alle bruger den som ramme ved livets store overgange: Døb, bryllup og begravelse. Selvom Den danske Folkekirke er kontrolleret i enhver henseende af Folketinget, som kan gøre med kirken, som politikerne nu måtte ønske (indenfor Grundlovens rammer), anses den for at have en selvstændig kerne, som er hinsides politikernes kontrol. Det betyder, at folkekirken har en troværdighed og samlende kraft uden sidestykke i det danske samfund (måske lige med undtagelse af kongehuset), og nogle politikere har derfor ikke været sene til at bruge folkekirken til at understøtte deres politiske synspunkter.

Men virker det? Er det rigtigt, når politikere, teologer, præster og intellektuelle siger, at folkekirken samler Danmark? At den kristendom, som folkekirken forkynder og forvalter, samler nationalstaten Danmark? Og dermed indirekte, at hvis man skiller kirke og stat, så vil det nationale fællesskab forsvinde, og nationalstaten bryde sammen?

Mit ph.d.-projekt vil forsøge at besvare dette overordnede spørgsmål gennem at besvare en række mindre spørgsmål. Først skal det afgøres, om der er en forbindelse mellem det at være kristen (enten som tro eller som selvidentifikation) og danskernes nationale fællesskabsfølelse. Er der en forbindelse, bliver det springende punkt, hvilken slags fællesskab som folkekirken udgør. Er det et fællesskab i traditionel forstand, som folk går ind i for at være sammen med andre om noget fælles (her deres nationale identitet), eller er det et såkaldt postmoderne fællesskab, som folk er fælles om, fordi de uafhængigt har valgt det uden tanke på, hvem de dermed er kommet i fællesskab med?

---

² MTV (forkortelse for *Music Television*) er et kabel-TV-netværk, som oprindeligt gjorde musikvideo, særlig med populær rock musik, tilgængelig. MTV blev senere kanal for en vifte af forskellige udsendelser, beregnet for teenagere og unge voksne.

Distinktionen kan synes noget akademisk, men er nu ret vigtig. Hvis folkekirken er et traditionelt (intentionelt) fællesskab, giver det basis for fælles handling. Er det et såkaldt postmoderne fællesskab, kan det ikke være grundlag for fælles handlinger, strategier eller egentlig ideologi. Er danskernes danskhed et fællesskab af den førstnævnte type, er de er nødt til at have en fælles argumentation for rigtigheden af det fællesskab, de har skabt, fordi fællesskabet er udtryk for mere end blot individuelle præferencer. Folkekirken (og kristendom) kan være dette argument; denne samlende kraft.

Hvilken slags kristent fællesskab der er tale om, er vigtigt at vide for at afgøre, hvem det kan inkludere. Hvis alle danskere er med, er der potentiale for, at nationalstaten kan forsvare sig over for globaliseringen. Er fællesskabet snævert, eller undslår en globaliseret elite sig fællesskabet, risikerer man, at den højtuddannede elite, som er essentiel for Danmarks fortsatte økonomiske overlevelse, vil forsvinde til udlandet og efterlade en splittet og svag nation.

Er der tale om et fællesskab på tværs af de normale sociologiske kategorier (alder, indkomst, køn, social status, uddannelse etc.), vil nationalstaten kunne forsvare sig og holde sig samlet, men det betyder ikke, at alle er med. Hvis én religion (folkekirken) skal samle danskerne, vil den så ekskludere alle dem, som ikke deler dens tro? Hvad med ateisterne, baptisterne, katolikkerne og alle de, som tilhører Danmarks andenstørste religion, Islam?

Der er mange spørgsmål, som skal besvares, før en konklusion kan nås, men uanset resultatet vil det sige noget vigtigt om folkekirkens rolle i Danmark, både nu og i fremtiden. Det vil kaste lys over, hvordan den enkelte dansker tænker kristendommen og folkekirken ind i sin egen følelse af at være dansker; sin egen nationale identitet. Det vil kaste lys over, hvilken rolle folkekirken kan spille for nationalstaten Danmark i en globaliseringstid, hvor man ikke længere kan tage folks tilslutning til nationalstaten for givet. Hvad måske er vigtigere i en politisk sammenhæng, vil projektet kunne kaste lys over forholdet mellem kristendom og national chauvinisme; vise, om kristendommen og folkekirken i danskernes øjne er et argument for at udelukke fx muslimer fra det nationale fællesskab. Set i et internationalt perspektiv vil analysen af Danmark som det religiøse særtilfælde, det er, kunne bringe videnskaben et vigtigt skridt fremad mod en nyformulering af forholdet mellem religion og nationalisme; et emne som krisen i ex-Jugoslavien har gjort sørgeligt aktuelt, og som religionssociologien kæmper for at finde en passende teoretisk ramme for.

[Klik her for at udskrive artiklen \(printerens skal være tændt\)](#)

[Klik her for at sende artiklen til en ven \(Outlook skal være startet\)](#)

[Klik her for at komme til forsiden af catholica.dk](#)